

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԵՐԵՒՈՅԹ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՈՂՋՈՐՅՆ 150 ՏԱՐԻ ԾԱՐՈՒՆԱԿ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՈՂ

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ»ԻՆ

Հայ պարբերական մամուլի մասնագետները չուրջ 3000 անուն կը գնահատեն բովանդակ հայ մամուլի թիւը, որոնք ի գին ամէն զոհողութեան լոյս են տեսած աշխարհի չորս ծագերուն, տարածելով հայ գիրը ամէնուրեք սատարելով հայը հայ պահելու վսեմ գործին: Անոնցմէ որոշ մասը շատ կարճատեւ կեանք է ունեցեր, երբեմն մէկ թիւ միայն լոյս տեսնելով կամ քանի մը տարի միայն: Այս տարի հայ մամուլի պատմութեան բացառիկ տօնն է: Վերջերս երկու հարիւր տարի լրացաւ մեր անդրանիկ հայ պարբերականի «Ազգարար»ի լոյս ընծայումէն, հեռաւոր Հնդկահայ գաղութի երբեմնի չէնչոզ կեզրոն՝ Մատրասի մէջ, հայ գրին նուիրեալ Յարութիւն քահանայ Շմառնեանի կողմէ հիմնուած եւ խմբագրուած: Բազում զրկանքներու դիմով մեր մամուլի խմբագիրներու անունները անմահացած են հայ մշակոյթի պատմութեան նուիրեալներու շարքին մէջ: Սակայն, հայ մամուլի երկհարիւրամեայ ընդհանուր պատմութեան մէջ աննախընթաց երեւոյթ է Վենետիկի Միսիթարեան Միաբանութեան պաշտօնաթերթ «Բազմամպէպ» հանդէսի 150ամեայ փառապանծ յորելեանը: Այդ յորելեանի մեծութիւնը բացառիկ է, մանաւանդ այն բանի համար, որ անիկա մեծ ճշգրտութեամբ 150 տարի անխափան կը շարունակուի մինչեւ օրս:

Բացառիկ նուիրաբերումով եւ ժրջանութեամբ 150 տարիներ շարունակ «Բազմամպէպ»ը դարձաւ հայագիտութեան ջահակիրը ու ոսկեայ կամուրջ հանդիսացաւ Մայր Հայրենիքի եւ գաղթաշխարհի հայագիտութիւնը իրար շաղկապող: 150 տարիներ շարունակ անիկա դարձաւ լուսատու փարոս: Հայագիտութենէն բացի ունեցաւ հայ արուեստի, գրականութեան, պատմա-բանասիրութեան ու համաշխարհային գրականութեան եւ արուեստի հատընտիր էջերու թարգմանութիւններ եւ յաջոտարներուն՝ հայ անուան պատիւ բերող բազմաբովանդակ բաժիններ: Անոր խմբագիրները դառնալու պատուին արժանացան հայագիտութեան ուսկիրաներ՝ Հ. Գ. Այվազովսկին, Հ. Ղ. Ալիշան, Նո-

րայր Բիզանդացի, Հ. Ա. Սուբրեան, Հ. Յ. Թորոսեան, Հ. Ս. Երեմեան, Հ. Վարդան Հացունի, Հ. Կ. Տէր Սահակեան, Հ. Մկրտիչ Պոտուրեան, Հ. Յ. Աւգերեան, Հ. Գ. Նահապետեան, Հ. Ք. Զրաքեան, Հ. Ղ. Տայեան, Հ. Եղ. Փեչիկեան, Հ. Վ. Յովհաննէսեան, Հ. Մ. Ճանաչեան, Հ. Ն. Տէր-Ներսէսեան, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Հ. Արսէն Ղազրիկեան, Հ. Սահակ Ժեմճեմեան, մինչեւ Հ. Տաճատ Եարտրմեան: Աշխատակիցներ դարձան մեծանուն հայագէտներ՝ Հ. Բարսեղ Սարգիսեան, Հ. Ս. Իփրիկեան, Հրաչեայ Աճառեան, Կարապետ Բասմաճեան, տօբթ. Վ. Թորգոմեան, Արշակ Ալոյսեանեան, Լէօ, Յ. Թրիրաքեան, Մեարոպ Եպո. Տէր Մովսիսեան, Յ. Ճ. Սիրունի, Յ. Բիւրտեան, ինչպէս նաեւ Մ. Պեչիկեան, Դանիէլ Վարուժան եւ Թովմաս Թէրզեան եւ ուրիշներ:

«Բազմավէպ»ը հայագիտութեան անսպառ գանձարանն է, շատ մեծ է անոր ճանաչողական նշանակութիւնը հայագիտութեան գրեթէ բոլոր ճիւղերուն համար: Սակայն, անոր լիակատար մատենագիտութեան չգոյութեան պայմաններուն մէջ թերեւս կը մնայ անմտաշնչի: Ուտի, թերի է նաեւ մեր ընդհանուր պատկերացումը անոր արժէքի եւ բովանդակութեան մասին: Որքան յայտնի է մեզի, բացի Ս. Յովսէփեանցի չորս հարիւր տարի առաջ լոյս ընծայուած «Ընդհանուր ցանկ նիւթոյ յիսնամեայ Բազմավէպաց 1843-1893, Վենետիկ, 1896» 50 տարիներու մատենագիտութենէն, որ այժմ հեռու է հայագիտութեան ներկայ պահանջները բաւարարելէ, ցարդ ո՛րեւէ լիակատար մատենագիտութիւն լոյս չէ տեսած: Եթէ նոյնիսկ վերջինով ջանայինք բաւարարուիլ, «Բազմավէպ»ը ուղիղ հարիւր տարի մատենագիտութիւն բոլորովին չունի:

Այժմ «Բազմավէպ»ի 150ամեակին առթիւ անհրաժեշտ է ստեղծել, ինչպէս որ կազմուեցան Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան պաշտօնաթերթեր «Արարատ» 1869-1919, եւ «Էջմիածին» 1944-1973, ամսագրերու մատենագիտութիւնները, պէտք է ստեղծել նաեւ «Բազմավէպ»ի լիակատար մատենագիտութիւնը՝ ճիւղային, առարկայական, աշխատակիցներու, թարգմանիչներու եւ տեղանուններու ցանկերով: Միայն այդ անհրաժեշտ կարեւորագոյն գործի կատարումէն յետոյ է, որ անիկա կրնայ ստանալ իր լիարժէք, ամբողջական եւ սպառիչ գնահատականը, քանի որ իր ճոխ ու ալիքան բովանդակութեամբ տակաւին կը շարունակէ շատ բանով անձանթ մնալ հայագիտութեամբ զբաղող մասնագէտներուն: Միայն մատենագիտութեան ստեղծումով է, որ բացայայտուելու է անոր ճշմարիտ արժէքը: «Բազմավէպ»ի յիշեալ մատենագիտութեան կազմումը եւ հրատարակումը ո՛չ միայն արժէքաւորումը կ'ըլլայ անոր հայագիտական գանձերուն, այլեւ յաւաքոյն գնահատականը հանդէսի 150ամեայ փառաւոր

անցեալին եւ միաժամանակ մեծարումը անոր անմոռանալի խմբագիր-ներուն եւ աշխատակիցներուն յիշատակին ու վաստակին:

Ողջունելով ամբողջ սրտով «Բազմավէպ»ի 150ամեայ յորեկանը՝ սրտի մեծ գոհունակութեամբ պէտք է այս առթիւ յիշատակենք, որ եթէ անոր անցած 100ամեակին մեր անմոռանալի հայրը՝ արեւմտա-հայ բանաստեղծ, արձակագիր եւ թարգմանիչ Եղուարդ Գօլանճեան, (1880-1957) գրարարով գրած իր բանաստեղծութեամբ ողջունեց հան-դէսի 100ամեակը (Տե՛ս Եղ. Գօլանճեան, Զօն առ «Բազմավէպ» Մխի-թարեան հանդէսն, վասն պանծալի հարիւրամեակին (1843-1943), գրուած Պուքրէշ, 15 Յուլիս, 1947 «Բազմավէպ», 1947), ուր խմբա-գրութեան կողմէ գրուած է «... Խմբագրութիւնս սիրով կը հրատա-րակէ հոս ի յարգանս հեղինակին եւ ի սէր նախնեաց լեզուին», ապա այժմ մենք ենք, որ ներկայ տողերով կը ջանանք ողջունել անոր 150ամեայ պանծալի յորեկանը:

Փառք «Բազմավէպ»ի 150ամեայ փառապանծ յորեկանի:

Լոս Անջելէս

Փրոֆ. ՍՈՒՐԷՆ ԳՕԼԱՆՃԵԱՆ